18.5.2021

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

HE 40/2021 vp / Lausuntopyyntö

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 40/2021 vp)

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY kiittää ympäristövaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi.

HSY on Suomen suurin julkinen ympäristöalan toimija ja tuottaa jäte- ja vesihuoltopalveluita yli miljoonalle pääkaupunkiseudun asukkaalle. Lisäksi HSY vastaa ilmanlaatutiedosta, tuottaa paikkatietoa seudun kehityksestä ja edistää ilmastotyötä. HSY:n toiminta-ajatuksena on olla puhtaan ja kestävän kaupunkielämän mahdollistaja.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merkittävästi jätelakia sekä joiltakin osin ympäristönsuojelulakia, kemikaalilakia ja rikoslakia. Muutosten taustalla on EU:n jätesäädöspaketti, joka edellyttää jätteiden kierrätyksen merkittävää laajentamista ja sen vuoksi on välttämätöntä säätää uusia, nykyistä selvästi tiukempia eri toimijoihin kohdistuvia velvoitteita.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2021.

Jätelain tulisi turvata toimiva jätehuolto

HSY:n näkemyksen mukaan keväällä 2020 lausunnoilla ollut jätelakiehdotus muodosti perustellun, asiantuntijaselvityksiin perustuvan kokonaisratkaisun, jossa valitut ohjauskeinot täydensivät toisiaan ja edistivät jätehuoltojärjestelmän toimivuutta kokonaisuutena. Ehdotettu kokonaisuus vastasi kaikkien olennaisten elementtien osalta tapaa, jolla pääkaupunkiseudun kunnallinen jätehuolto on jo vuosien ajan ollut järjestetty. Keskeiset ohjauskeinot eli jätteiden erilliskeräysvelvoitteet, kuntien ja tuottajien yhteistyömalli sekä kunnan järjestämä kuljetus on HSY:n kokemuksen mukaan ollut erittäin toimiva ratkaisu niin HSY:n asiakkaiden kuin sopimuskumppaneina olevien yritysten kannalta.

Lausunnolla olleen jätelakiehdotuksen mukainen kokonaisratkaisu olisi varmistanut kaikkialle Suomeen tehokkaan ja hallitun jätehuollon kokonaisratkaisun, jossa yksityisen ja julkisen toimijan roolit olisivat olleet vastuurajoiltaan selkeät ja yhteistyö olisi mahdollistanut tehokkaan ja toimivan jätehuoltojärjestelmän sekä jätevirtojen

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
PL 100, 00066 HSY
Puh. 09 156 11, Fax 09 1561 2011, Y-2274241-9, www.hsy.fi

Samkommunen Helsingforsregionens miljötjänster
PB 100, 00066 HSY
Tfn 09 156 11, Fax 09 1561 2011, FO-2274241-9, www.hsy.fi

hallinnan. Alkuperäisen ehdotetun kokonaisratkaisun pohjalta myös kierrätysasteiden tavoittaminen olisi tehostunut. HSY pitääkin valitettavana, että lausunnoilla ollutta jätelakiehdotusta muutettiin sekajätteen kuljetusratkaisun osalta. Oman kokemuksensa perusteella HSY haluaa korostaa, että kunnan keskitetyllä kilpailutuksella saavutetaan useita etuja verrattuna malliin, jossa kiinteistön haltijat itse suoraan kilpailuttavat kuljetukset.

HSY:n toimialueella siirryttiin viimeisenkin alueen, eli Helsingin kantakaupungin osalta, kunnan kilpailuttamiin jätteenkuljetuksiin vuonna 2004 tehdyllä päätöksellä. Kunnan järjestämä jätteenkuljetus kaikille jätelajeille on HSY:n käsityksen mukaan tehokkain tapa hoitaa jätehuolto. Suurimmat edut niin toiminnan tehokkuuden kuin ympäristön kannalta saavutetaan jätteenkuljetusten logistisella optimoinnilla, kun saman alueen jätteet voidaan koota tehokkaasti yhdellä kertaa ja toimittaa asianmukaiseen kierrätykseen tai hyödyntämiseen. Lisäksi kunnan järjestämät kuljetukset varmistavat uusien, kaiken kokoisten yritysten pääsyn mukaan tarjoamaan ja voittamaan kunnan kilpailuttamia jätteenkuljetusurakoita. Syksyllä 2020 HSY:n urakoissa aloitti kaksi täysin uutta pk-sektorin yritystä. HSY:n yhteistyökumppanina on tällä hetkellä 10 jätteenkuljetusurakoitsijaa.

Jätehuollon asiakkaan kannalta kaikkein toimivin malli on kiinteistön tarvitsemien jätehuoltopalveluiden saaminen yhdeltä toimijalta, ns. yhden luukun periaate. Jätehuollon asiakas, eli jätettä tuottava asukas tai yritys, tulisi nostaa jätelain uudistuksessa keskiöön. Koska jätelakiuudistus perustuu jätteiden syntypaikalla tapahtuvaan erikseen lajitteluun eli syntypaikkalajitteluun, olisi johdonmukaista rakentaa koko sääntely myös tukemaan tätä mallia. Jos yksi osa-alue otetaan pois, kuten tässä muutetussa ehdotuksessa sekajätteen jätteenkuljetukset, on kokonaisuus asiakkaan näkökulmasta jo hajautunut. Jätehuollon asiakkaan kannalta muodostuu epätarkoituksenmukainen tilanne, jossa osa palveluista tilataan kunnalta (bio- ja pakkausjätteet), osa alueella toimivalta yksityiseltä kuljetusliikkeeltä (sekajätteet) ja osa paperin tuottajayhteisöltä (keräyspaperi). Syntyneen jätteen kokonaishallinta alkaa jätetilasta ja päättyy asianmukaiseen kierrätykseen tai hyödyntämiseen. HSY:n näkemyksen mukaan hajautettu sekajätteen kuljetusratkaisu osaltaan heikentää toimivan jätehuollon perustaa ja annettujen kierrätystavoitteiden toteutumista niillä alueilla, joilla sekajäte on kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa.

Toimiva ja tehokas jätehuolto voidaan varmistaa vain julkisen toimijan toteuttamalla hallitulla järjestelmällä, jonka keskeinen ja olennainen osa on kunnan järjestämä jätteenkuljetus. HSY:n näkemyksen mukaan kaksoiskuljetusjärjestelmän poistaminen kokonaisuudessaan myös sekajätteen osalta olisi keskeistä sekä yhdyskuntajätehuollon toimivuuden että kierrätystavoitteiden saavuttamisen kannalta. Jätelain ohjauskeinojen tulee muodostaa sellainen jätehuoltojärjestelmä, joka mahdollistaa parhaan mahdollisen kierrätystuloksen saavuttamisen sekä kuntalaisen kannalta helpon, järkevän ja kustannustehokkaan jätehuollon. EU:n kierrätystavoitteet ovat velvoittavia ja tiukkoja sekä vaativat uudenlaisia ratkaisuja. Kierrätystavoitteiden saavuttaminen kuntien osalta edellyttää, että kuntien jätehuoltoa on mahdollista kehittää systemaattisesti, ottaa käyttöön uusia keräysmenetelmiä laajapohjaisesti sekä optimoida keräyslogistiikan järjestelmätason kokonaisuutta. Laajemminkin alalle on kaivattu toimintavarmuutta ja säädösympäristön vakautta, mikä olisi luonut merkittävästi paremmat edellytykset erilaisten jätteiden käsittelymenetelmien kehittämiselle sekä uusille innovaatioille.

HSY toteaa, että valtakunnan tasolla kuljetusjärjestelmän epäyhtenäisyys on vaikeuttanut jätehuollon kokonaisjärjestelmän kehittämistä ja siten hankaloittanut kierrätystavoitteisiin pääsemistä, sekä aiheuttanut kohtuutonta hallinnollista kuormaa jätehuoltoviranomaisille, kunnille sekä tuomioistuimille. On nähtävissä, että kaikkia

kunnan käytettävissä olevia jätehuollon ohjauskeinoja kierrätyksen lisäämiseksi ei voida ottaa käyttöön elleivät kaikki jätteenkuljetukset ole kunnan kilpailuttamia. Sekajätteiden kuljetukset ovat volyymiltaan toistaiseksi vielä suurimpia, mikä tarkoittaa myös suurinta liikevaihtoa. Kunnan järjestämän kuljetuksen alueilla sekajätteen tyhjennystuloilla on voitu jätelain ohjaavaa taksaa koskevien säännösten mukaisesti kompensoida muiden jätelajien tyhjennyshintoja. Nyt tehty ehdotus aiheuttaa kiinteistön haltijan järjestämän sekajätteen kuljetuksen alueilla tilanteen, jossa kunnalle ei tule sekajätteen tyhjennystuloja eikä muiden jätelajien tyhjennyshintojen kompensointi ole siten mahdollista. Tämä heikentää jätehuoltoviranomaisen käytössä olevia keinoja muodostaa jätelain tarkoittamalla tavalla ohjaava taksa, jossa kierrätettävien jätelajien tyhjennyshinnat ovat sekajätteen hintoja alemmat. Ehdotukseen sisältyvä kuljetusten kaksoisjärjestelmä on siten suoraan kierrätysasteen nostotavoitteen vastainen, minkä lisäksi se heikentää kunnallisten jätelaitosten toimintaympäristön toimintavarmuutta. On vaikea tehdä investointeja kriittiseen käsittelylaitosinfraan, kun jätevirrat eivät kokonaisuutena ole kunnan hallinnassa tai edes yhdenkään tahon tiedossa.

HSY katsoo, että eduskunnan tulisi hyväksyä jätelaki jätteenkuljetusten osalta jätelakityöryhmän esittämässä muodossa eli siten, että jätteiden kaksoiskuljetusjärjestelmästä luovuttaisiin kokonaisuudessaan. HSY pitää kunnan keskitettyä kuljetusjärjestelmää kaikille jätelajeille koko jätealan kannalta keskeisenä ja ehdottomasti tarpeellisena parannuksena nykytilanteeseen. HSY haluaa lisäksi tuoda esiin huolensa siitä, ettei jätelakiesityksen keskeisiä elementtejä muutettaisi kuntien asemaa heikentävään suuntaan enää eduskuntakäsittelyn aikana. Keskeisten elementtien eli pakkaustuottajien ja kuntien yhteistoimintavelvoitteen, erilliskeräysvelvoitteiden ja erilliskerättävien jätteiden kuljetuksen, muuttaminen kuntien asemaa heikentävällä tavalla johtaisi lakiesityksen sisällön niin olennaiseen muuttumiseen alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna, ettei niin laajan ja keskeisen muutoksen tekeminen lain eduskuntakäsittelyn vaiheessa ole mahdollista.

Tavoite: kierrätysasteen nostaminen

Lakiehdotuksen taustalla oleva jätedirektiivi asettaa yhdyskuntajätteen valmistelulle uudelleenkäyttöön ja kierrätykselle merkittävästi nykyistä tiukemmat tavoitteet. Yhdyskuntajätteen kierrätystavoite on 55 % vuonna 2025, 60 % vuonna 2030 ja 65 % vuonna 2035. Lisäksi pakkauksia koskevat kierrätystavoitteet tiukentuvat.

HSY:n strategisena tavoitteena on yhdyskuntajätteen ja kotitalousjätteen kierrätysasteen nostaminen 60 %:iin vuoteen 2025. Saavuttaakseen tämän tavoitteen HSY:ssä on pitkäjänteisesti ja jo useiden vuosien ajan tehty lukuisia toimia, joiden avulla kierrätysastetta on pyritty nostamaan. HSY on mm. jätehuoltomääräyksillään laajentanut jätteiden erilliskeräysvelvoitteet 5 huoneiston rajaan jo vuoden 2021 alusta lukien ja pyrkinyt ns. ohjaavalla taksalla ohjaamaan asukkaita tehokkaampaan kierrätykseen. Vuoden 2021 aikana HSY toimittaa vähintään viiden huoneiston kiinteistöille noin 10 000 uutta jäteastiaa bio- ja pakkausjätteiden keräystä varten sekä tuottaa tehostettujen erilliskeräysvelvoitteiden mukaiset lajittelupalvelut kuntien hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöille. Lisäksi HSY on ottanut palveluvalikoimaansa 5-9 huoneiston kiinteistöille tarkoitetun jätteiden monilokeroastian, jossa yksi jäteastia neljälle eri jätelajille mahdollistaa tehokkaan lajittelun kiinteistöjen rajatuissa jätetiloissa. HSY on lisäksi kannustanut lajitteluun alentamalla kierrätettävien jätteiden jätemaksuja. Lisäksi HSY on toteuttanut ja toteuttaa jatkuvasti useita erilaisia jätteiden lajittelukampanjoita.

HSY:n toimilla on pääkaupunkiseudun kotitalousjätteen kierrätysaste saatu maltilliseen nousuun: kotitalousjätteestä kierrätettiin 46 prosenttia vuonna 2019.

Vuotta aiemmin kierrätysaste oli 45 prosenttia. Vuonna 2017 ja 2016 kierrätysaste oli 44 prosenttia. Trendi on oikeansuuntainen, mutta yhä on matkaa siihen, että kierrätysastetavoitteet saavutetaan. Kotitalouksissa syntyy yhä vähemmän paperijätettä, mikä osaltaan laskee kierrätysastetta, mutta myös sekajätteen määrä on laskenut edellisvuosiin verrattuna. Erityisesti erilliskerätyn muovipakkausjätteen määrä on noussut merkittävästi. Suurin potentiaali on kuitenkin HSY:n näkemyksen mukaan biojätteen kierrätyksen tehostamisessa, jota on edelleen n. 36 % sekajätteessä (HSY, Pääkaupunkiseudun sekajätteen koostumus vuonna 2018, Kotitalouksien sekajätteen koostumustutkimuksen loppuraportti Pääkaupunkiseudun sekajätteen koostumus vuonna 2018 (hsy.fi). Jotta kierrätysastetta saadaan edelleen nostettua, tarvitaan edellä kuvattujen toimien rinnalle vahvasti toimia, joilla lajittelutehokkuutta saadaan kasvatettua kaikilla niillä kiinteistöillä, joita erilliskeräysvelvoitteet jo koskevat. Lajittelutehokkuuden nostaminen edellyttää, että asukkaiden lajittelukäyttäytymiseen vaikutetaan laajasti ohjauksella ja neuvonnalla sekä erilaisilla kampanjoilla. Ohjauksen ja neuvonnan keinojen tehokas käyttäminen edellyttää, että ohjausta tekee vain yksi taho koordinoidusti. Kierrätysasteen nostamiseksi on keskeisen tärkeää, että syntypaikkalajittelu toteutuu mahdollisimman hyvin.

HSY:n näkemyksen mukaan kaikki sellaiset jätehuollon järjestämistavat, jossa asiakaspinnassa eli kiinteistön jätetiloissa toimii useita rinnakkaisia vastuutahoja, heikentävät syntypaikkalajittelun onnistumista ja tehokkuutta ja siten kierrätysasteen nostoa. Jätelainsäädännöllä tulisi varmistaa malli, jossa kunta julkisena toimijana olisi ainoa vastuutaho asukkaiden jätehuoltopalveluiden tuottamisessa ja koordinoi koko kokonaisuutta. Jätehuollon ketju alkaa jätetilasta ja asiakkaan suorittamasta syntypaikkalajittelusta. Jos syntypaikkalajittelua ohjaa useiden vastuutahojen vaihteleva kokonaisuus, joista osa toimii tavoitellen liiketaloudellista voittoa ja osa tavoitellen yhdyskuntajätteen kierrätysasteen nostoa, ei järjestelmästä voi tulla toimiva ja kokonaisuus lähtee hajoamaan jo syntypaikkalajittelun epäonnistumisesta. Kiinteistöjen jätehuoltopalveluiden kokonaisuus tulee suunnitella kokonaisvaltaisella tavalla, alkaen kiinteistön jätetilasta ja päättyen asianmukaiseen kierrätykseen tai käsittelyyn, kunnan koordinoidessa koko järjestelmää.

Jätelakiehdotuksen tärkeimmät vaikutukset pääkaupunkiseudun asukkaille, yrityksille sekä HSY:lle

Kuntien ja pakkaustuottajien yhteistoiminta

HSY:n sekä pääkaupunkiseudun asukkaiden kannalta jätelakiehdotuksen tärkein elementti koskee kuntien ja pakkausjätteen tuottajien lakisääteistä yhteistyötä. HSY kannattaa ehdotettua yhteistyömallia. Yhteistyömallin säätäminen varmistaa pääkaupunkiseudun asukkaille jatkossakin pakkausjätteiden keskitetyt jätehuoltopalvelut HSY:ltä, eli jo olemassa olevaa ns. yhden luukun mallia asukkaan jätehuoltopalveluille voidaan edelleen jatkaa. Lisäksi nyt säädettävän yhteistyömallin myötä pakkausjätteen tuottajien maksama korvaus päätyy suoraan asukkaan hyödyksi alentaen pakkausjätteen astioiden tyhjennyshintoja. HSY:n näkökulmasta kuntien ja tuottajien lakisääteinen yhteistyömalli on keskeisen tärkeä ja olennainen osa ehdotettua kokonaisuutta. Yhteistoiminta on perusteltua myös eri materiaalien yhteiskeräyksen, kuten metallipakkausten ja pienmetallin sekä muovin ja muovipakkausten, takia.

HSY toteaa, että esitetty yhteistyömalli on tärkeä osa turvaamaan toimivaa jätehuoltoa, jossa jätehuollon asiakkaiden palveluiden suunnittelun kokonaisuus on julkisen toimijan vastuulla. Malli on erityisesti jätehuollon asiakkaan kannalta perusteltu. Molemmilla yhteistoiminnan osapuolilla on motiivi yhteistoimintaan.

HSY:lle tärkeää on toimintojen säilyttäminen nykyiseen tapaan HSY:n vastuulla sekä mahdollisuus asuinkiinteistöjen jätevirtojen ohjaamiseen kokonaisuutena niin, että yhdyskuntajätteen kierrätystä voidaan lisätä mahdollisimman kustannustehokkaasti. Pakkausten tuottajille tärkeää on puolestaan tuottajavastuuvelvoitteiden toteuttaminen mahdollisimman kustannustehokkaasti. Yhteistoiminnalla päästään nopeasti ja tehokkaasti eteenpäin ilman suuria rakenteellisia muutoksia ja kiinteistökohtaisen jätehuollon pirstomista osasiin eri vastuutahojen huolehdittavaksi.

Pakkausjätteen jätehuoltovastuun siirtäminen kokonaisuudessaan tuottajien vastuulle johtaisi HSY:n toimialueelle vuosien aikana pitkälle kehitetyn toimivan kokonaisuuden alas ajoon ja kaventaisi olennaisesti sekä jätehuoltomääräys- että taksatoimivaltaa. Samaan aikaan tuottajille muodostuisi velvoite perustaa ja kustantaa vastaava organisaatio, joka toteuttaisi pakkausjätteiden kiinteistökeräyksen. Tällaisen korvaavan organisaation, joka hoitaisi pakkausjätteiden kuljetusten (valtakunnalliset) kilpailutukset, asiakaspalvelun, laskutuksen ym. järjestämisessä tarvittavat hallinnolliset toimet, vaatisi merkittävästi aikaa ja resursointia sekä säädösmuutoksia jätelakiin, mikä viivästyttäisi toimia kierrätysasteen nostamiseksi. Lisäksi HSY:n tämän hetkisen, erittäin toimivan kilpailutusjärjestelmän alasajo ja kuntaurakoiden merkittävä väheneminen saattaisi johtaa erityisesti pienempien kuljetusyritysten ajautumiseen ongelmiin, kun pitkien sopimuskausien kuntaurakoita ei olisi enää vastaavalla tavalla tarjolla. Lopputuloksena syntyisi erityisesti asukkaan kannalta hyvin hajautunut malli, jossa jätehuollon palvelut jouduttaisiin tilaamaan ainakin kolmelta eri taholta (kunnalta seka- ja biojäte, pakkaustuottajilta pakkausjätteet ja paperin tuottajayhteisöiltä paperinkeräys). Yhdelläkään taholla ei olisi kokonaisvastuuta jätehuollon kehittämisestä. Muutos heikentäisi olennaisella tavalla yhteistä pyrkimystä nostaa yhdyskuntajätteen kierrätystavoitetta, vastuiden ollessa pirstaloituneina useille eri vastuutahoille. Jaetun vastuun mallissa jätteenkuljetusten hallittu logistinen kokonaisuus hajoaisi ja muodostuisi rinnakkaiset asuinkiinteistöjen jätehuoltopalveluiden kilpailuttamis- ja hallinnointiorganisaatiot, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena.

HSY on osallistunut aktiivisesti tuottajien kanssa käytyyn yhteistyösopimuksen neuvotteluun ja toteaa osaltaan, että neuvottelut ovat sujuneet hyvässä hengessä alusta alkaen, ja sopimuskokonaisuus on saatu neuvoteltua lähes valmiiksi. Lakiehdotuksen mukaan sopimus yhteistoiminnasta ja kustannusten korvaamisesta on tehtävä viimeistään 31.12.2021 ja korvauksia aletaan maksaa 1.7.2023 alkaen. Laissa asetetut määräpäivät eivät tule aiheuttamaan haasteita neuvotteluiden suhteen. Sopimuskokonaisuus muodostuu yhteistyösopimuksesta, jonka liitteeksi tulevat materiaalikohtaiset liitteet. Sopimuksessa on huomioitu jätelakiesityksen reunaehdot toiminnalle. Tuottajien 80 %:n kustannusvastuu mahdollistaa ratkaisun, jossa asukkaiden pakkausjätteiden kuljetusmaksut alenevat ja tuottajavastuun kustantavien yritysten maksutaakka ei kasva olennaisesti.

Uudet erilliskeräysvelvoitteet

Jätelakiehdotuksen suurimmat käytännön arjessa näkyvät vaikutukset asukkaille ja yrityksille liittyvät HSY:n alueella jätteiden erilliskeräyksen laajenemiseen entisestään. Ehdotuksen mukaiset pakkausjätteiden erilliskeräysvelvoitteet (vähintään 5 huoneiston asuinkiinteistöt) ovat HSY:n alueella astuneet voimaan jo vuoden 2021 alusta, joten pakkausjätteiden erilliskeräyksen osalta ehdotus ei laajenna nykyisiä velvoitteita eikä tuo muutoksia asukkaiden lajitteluun. Ehdotuksen mukainen biojätteen erilliskeräys kaikilta kiinteistöiltä yli 10 000 asukkaan taajamissa on HSY:n toimialueelle uusi määräys, jonka käytännön toteuttaminen ja vaihtoehdot selvitetään HSY:ssä erikseen.

HSY pitää ehdotettua erilliskeräyksen asetustasoista tiukentamista perusteltuna osana jätelakikokonaisuutta. Kunnalle säädetty poikkeamismahdollisuus

mahdollistaisi valtakunnan tasolla kunnianhimoisen, mutta samalla paikallisesti joustavan ja kustannustehokkaan erilliskeräyksen toteuttamisen. Erilliskeräysvelvoiterajaa asetettaessa on otettava huomioon, että lajittelutehokkuuden kasvattamisella on keskeisen tärkeä vaikutus kierrätysasteen nostossa. Tehokkainta ei siten välttämättä ole velvoiterajojen kiristäminen entisestään, vaan toimien kohdistaminen nykyistä paremman lajittelun aikaansaamiseksi. HSY pitää lisäksi tärkeänä erilliskeräysvelvoitteiden asettamista asetuksessa myös muille kuin kunnan jätehuoltovastuulle kuuluville kiinteistöille, jotta kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet eivät jää pelkästään asukkaiden toimenpiteiden varaan ja kustannettavaksi.

Lakiesitykseen sisältyvä ns. vapaaehtoista erilliskeräystä koskeva säännös (ehdotettu 41.3 §) on HSY:n kannalta erittäin tärkeä säilyttää ehdotuksen mukaisessa muodossa. HSY:n toimialueella on jo vuosien ajan ollut käytössä malli, jossa lajittelupalvelut vapaaehtoisesti haluavat 1-4 huoneiston kiinteistöt tilaavat haluamansa lisäpalvelut HSY:ltä. HSY:n voimassa olevien jätehuoltomääräysten mukaan HSY huolehtii kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta myös niiltä kiinteistöiltä, joita erilliskeräysvelvoitteet eivät koske. Jätelakiin ehdotettu muotoilu on tärkeä varmistamaan jatkossakin kunnan ensisijaisen oikeuden huolehtia vapaaehtoisuuteen perustuvasta, erilliskerätyn pakkausjätteen kiinteistöittäisestä kuljettamisesta. Säännös selkeyttää kunnan ja yksityisen toimijan roolit ja varmistaa kunnalle keinot kehittää pienkiinteistöjen sekä pientaloalueiden jätehuoltopalveluita kokonaisuutena. On tärkeää, että kunta voi halutessaan jätehuoltomääräyksiinsä sisällyttää myös vapaaehtoisesti lajittelupalveluita haluavat kiinteistöt. Tällöin ei synny rinnakkaista ja päällekkäistä keräystä, joka loisi asukkaan näkökulmasta sekavan ja epäyhtenäisen kokonaisuuden.

Lisäksi lakiehdotuksen mukaan tekstiilijätteen erilliskeräys tulee toteuttaa aluekeräyksenä 1.1.2023 lukien. HSY:ssä on jo käynnistetty tekstiilijätteen vastaanottaminen kaikilla Sortti-asemilla. Lisäksi syksyllä 2021 HSY käynnistää hankkeen, jossa selvitetään tekstiilijätteen aluekeräyksen eri toteuttamistapoja.

Jätehuollon järjestäminen ja jätteenkuljetukset

Jätelakiin ehdotetut muutokset eivät muuta pääkaupunkiseudun jätehuollon järjestämisen nykyistä tapaa, mitä HSY pitää erittäin tärkeänä toimivan jätehuollon varmistamiseksi pääkaupunkiseudulla. HSY järjestää kiinteistöjen tarvitsemat jätehuoltopalvelut seka-, bio- ja pakkausjätteille kuten aikaisemminkin, paperinkeräystä lukuun ottamatta. Pääkaupunkiseudun jätehuolto muodostaa hallitun ja toimivan kokonaisuuden, jossa HSY:n jätehuoltomääräykset määrittelevät erilliskeräyksen laajuuden, jätetaksassa määritellään palveluiden hinnat, asiakaspalvelu hoituu yhdeltä luukulta ja HSY:n kilpailuttamat jätteenkuljetusurakoitsijat suorittavat jäteastioiden tyhjennykset ja toimittavat jätteen asianmukaiseen jätehuoltoon. HSY:n alueella on jo vuosien ajan ollut käytössä kunnan järjestämä jätteenkuljetus seka-, bio- ja pakkausjätteille sekä asumisessa syntyvälle lietteelle, minkä johdosta HSY:llä on pitkä kokemus kilpailutuksista. Lakiehdotuksen kuljetusjärjestelmiä koskevat muutokset eivät aiheuta muutoksia pääkaupunkiseudun jätehuollon järjestämisessä.

Jätelakiehdotuksen uudet säännökset, jotka koskevat jätteenkuljetuspalveluiden kilpailuttamista, vastaavat pääsääntöisesti HSY:n jo tällä hetkellä käyttämiä tapoja jätteenkuljetuspalveluiden kilpailutuksissa. HSY:n tavoite on saada mahdollisimman paljon yrityksiä osallistumaan jätteenkuljetuspalveluiden tarjouskilpailuihinsa. HSY kilpailuttaa jätteenkuljetuspalveluhankintansa hankintalain mukaisesti vuosittain laadittavan urakkakilpailutusohjelman mukaisesti. Urakka-alueiden kokonaismäärä on n. 120-150 kpl, joista vuosittain kilpailutetaan n. 30 urakka-aluetta. Sopimusajat ovat tyypillisesti 5 vuotta, jonka kuluessa urakoitsija saa jäteautoinvestointinsa kuoletettua.

Urakat suunnitellaan siten, että myös pienet, 1-2 työntekijän ja jäteauton yritykset voivat tarjota ja voittaa urakoita. Urakoitsijoita valvotaan sopimusten bonus-sanktiojärjestelmällä laadun varmistamiseksi. Jätteenkuljetusten toimintavarmuus on erittäin korkealla tasolla. HSY:llä on tällä hetkellä 10 sopimuskumppania jätteenkuljetusurakoissa, joista ainoastaan kolme on valtakunnallisesti toimivaa isoa yritystä ja loput pk-sektorin yrityksiä. Terve ja toimiva kilpailu on sekä tilaajan että alalla toimivien yritysten etu.

HSY huomauttaa, että lähtökohtaisesti hankintoja tulisi säädellä hankintalaissa ja tästä pääsäännöstä tulisi poiketa vain erityisen perustellusta syystä. Osa hankintamenettelyä koskevista jätelain säännöksistä saattaa johtaa valitusten lisääntymiseen markkinaoikeuteen, mikä myös hidastuttaa ja hankaloittaa kuljetusurakoiden käynnistymistä. HSY kuitenkin tunnistaa huolen jätteenkuljetushankintojen osaamisen saamiseksi käyttöön kaikkialla Suomessa. HSY on osaltaan valmis jakamaan omia hyviä käytäntöjään koko kunnallisen sektorin hyödyksi, osana KIVO ry:n aloittamaa kuljetusten kilpailutuskäytäntöjen kehittämishanketta.

Erilliskeräyksen laajeneminen on tarkoittanut kuljetussuoritteiden määrän kasvua, ja HSY on kilpailuttanut ja tulee jatkossakin kilpailuttamaan aiempaa enemmän kuljetusurakoita. Lisäksi laajeneva erilliskeräys aiheuttaa HSY:lle tarpeen hankkia tarvittavat jätteenkeräysvälineet. Laajeneva erilliskeräys ei tule vaikuttamaan jätteen energiahyödyntämiseen, sillä vaikka sekajätteen määrä vähenee ja laatu jonkun verran muuttuu laajenevan kierrätyksen myötä, on Suomessa riittävästi kierrätyskelvotonta jätettä täyttämään voimaloiden kapasiteetin kokonaisuudessaan. Kokonaisuutena voi arvioida, että uusi jätelaki luo yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia, niin pääkaupunkiseudulla kuin koko Suomessa.

Vaikka nyt annettu kuntien roolia vahvistava jätelakiesitys antaa kunnille nykyhetkeen verrattuna enemmän keinoja tehokkaan syntypaikkalajittelun toteuttamiseen, estää kaksoiskuljetusjärjestelmän sisältyminen lakiehdotukseen yhdyskuntajätteen kierrätyksen tehokkaan edistämisen ja muun ohella jätteiden kuljetustoiminnan optimoinnin. Kierrätysasteen nostamiseksi tarvitaan toimia sekä arvoketjun alkupäässä (lajittelutehokkuuden nosto) että loppupäässä (riittävä kierrätyskapasiteetti sekä kierrätysmateriaalimarkkinat). HSY toivoo, että laajeneva erilliskeräys saa Suomeen aikaan uusia investointeja erityisesti materiaalien kierrätyslaitoksille. Esimerkiksi muovin osalta kierrätyskapasiteettia ei tällä hetkellä ole riittävästi tarjolla Suomessa. Kierrätysmateriaalimarkkinoiden vahvistumista ja kierrätysmateriaalien käyttöä tuotteissa onkin tärkeä edistää eri keinoin.

HSY esittää pykäläkohtaisia näkemyksiä tämän kirjallisen asiantuntijalausunnon liitteenä.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä

Petri Kouvo
toimialajohtaja

Jakelu HSY:n kirjaamo

Liite Pykäläkohtaisia perusteluita